

16.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

**PALPITATIONE
CORDIS,**

QVAM

GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU,

PRÆSIDE,

DN. FRIDERICO HOFFMANNO,

ACADEMIÆ h. t. PRO-RECTORE MAGNIFICO,

ET ORDINIS MEDICI DECANO,

PRO DOCTORIS GRADU,

in arte salutari obtinendo,

Placido Philiatorum Examini

submittet,

AUCTOR,

CHRISTIANUS GOTTLOB Steudner!

GRYPHORINO-SILES.

Die

Maji a. c. M D C C X I X.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis IOH. CHRISTIANI ZAHNII, Acad. Typogr.

DISSELTATIO ANATOMICA MEDICA
DE
PALPITATIONE
CORDIS

GOTTLOF FACULTATIS MEDICAE CONSENSU
PRAESIDE
DR. FRIDERICO HOFMANNO
ACADEMIAE ET RECTORIS MAGNIFICO
ET ORDINIS MEDICI DECANO
PRO DOCTORIS GRADU

CHRISTIANUS GOTTLOB SCHUBERTZ
GOTTORGIENSIS
M.D.C.C.C.LXX

HAERLE MAGDEBURGICAE
TYPIS ION CHRISTIANI ZAHNII, Aed. Typogr.

DISSERTATIO SOLENNIS

DE

PALPITATIONE
CORDIS.

PROOEMIUM.

Principem corporis nostri partem esse cor & proxime ab eo vitam dependere, dudum a veræ physices & anatomiae peritis medicis inter res certo exploratas & indubias est repositum, siquidem evidentissime potest demonstrari, a Corde & ejus motu systaltico & diastaltico sanguinis per universa corporis nostri vasa tam arteriosa, quam venosa circulationem unice dependere & ex eo fonte singulas corporis partes succo nutritio vitali irrorari & ita in vigore motus & debito tono conservari. Et quemadmodum juxta philosophiam modernorum physicorum ac medicorum in ipso ovulo materno non effecero prima stamina & rudimenta machinæ humanæ in stupenda licet exiguitate reconduuntur: ita nulli quoque dubitamus, quin ipsum hoc motus

A 2

COR-

cordis regimen jam tunc modo plane imperscrutabili ibidem peragatur, quæ admirabilis functio tunc demum fit conspicua, quando machinula hæc ovulo inclusa & in aruum genitale deposita ac fecundata successiva expansione augetur & ope succi nutritii per vasa uterina subinde ad vestri & appositi incrementum capit. Eapropter anatomici solidiores non sine ratione cor primum moventis & ultimum moriens adpellitarunt. Quamdiu in homine motus cordis & per consequens sanguinis observatur, tamdiu quoque vivit, sique is proportionatus & ordinatus est, sanitate gaudet integra: simulac vero iste aliqua ex parte vi causarum morbificarum in ordine suo perturbatur, illico etiam sanitas labefactatur, sique omnino destruitur & plenarie cessat, mors atque solutio corporis putredinosa præsto est. Quum igitur artificiosissima hæc machina præcipua & fere unica actionum vitalium sit directrix, facile jam patet, non levem corpori humano labem succrescere, si ea, quacunque demum ex causa id contingat, vitium quoddam motus incurrat. Inter illa vero motus vitia, quæ cordi accidunt, non infimum cum sit ejus palpitatio, hinc bono cum Deo loco speciminis Inauguralis Dissertationem de ea conscribere nobiscum constituimus. Quodsi veterum monumenta de hoc affectu evolvimus, pessime eos in hoc explicando impigisse ubique reperiemus: ratio vero nulla alia est, quam quod theoria minus firma instructi secundum vulgarem morem, dum certi affectus naturam evolvere susceperunt, raro ex sufficienti circa lectum ægrorum collecta historica experientia id tentarunt, sed potius, quæ facti, quæ experientia ac observationis sunt, quæque maximi momenti ad morbi alicujus genitum notandum & consequenter ad rectam medendi regulam formandam crasso involverunt silentio. Optandum sane quam vehementer esset, ut omnes, qui aliquid laude digni præstare vellent, exemplo solertissimi *Sydenhamii* vere, practi-

practice & historice de affectibus morboſis ſcriberent, neque speculationibus ſapientius frivolis & rationibus primis tam ſcrupuloſe immorarentur: ita enim profecto firmiori fulcro innixa eſſet praxis noſtra medica in compluribus etiam vulgaribus morbis quoad exactam phænomenorum historicam cognitionem valde adhuc ſterilis & manca. Hoc cum videremus, maxime dedimus operam, ut de affectu noſtro, cujus tractationem ſuſcepimus, practice & ex multiplici circa eam collecta historica cognitione & obſervationum ſegete additis ubique rationibus ex rei veritate deſumptis ſcriberemus. Connexionem quod attinet, dabimus primo accuratam diſtinctam & propriam ex rei natura petitam huius pathematis definitionem, deinceps ſubjungemus ejus differentias & veras cauſas, hiſce addemus ſigna, ex quibus cauſarum indoles utcuſque poterit cognoſci ac detegi & periculum ex iis expectandum prædici, tandem curationis methodum cum modo præſervandi ac mitigandi hoc malum communicabimus & eam quidem ad cauſarum individualium indicationem dirigemus. Quæ igitur in hoc affectu a nobis viſa notata, collecta & præſertim ab *Excellentiſſimo Dn. Præſide* obſervata ſunt, quoad fieri poterit, dextre, breviter tamen, recensimus, nulli dubitantes, ſupremum rerum moderatorem huic noſtro inſtituto ex alto benedicendum, ut non mediocriſ uſus in rem medicam & ſalutem ægrorum inde proficiat.

§. I.

Stupendi artificii illud Perpetuum Mobile corporis noſtri cor quamdiu in æquilibrio verſatur, ſanitas longe exoptatiſſima præſens eſt: ſimulac vero inordinationem quandam motus ſubit, tum labem alicubi concepiſſe machinam noſtram & morbum ad eſſe certiffime judicatur. Equidem varii ſunt morbi, quibus ab æqui-

æquilibrio motus deiecitur rex vitalium negotiorum. Ac vero, quia instituti nostri non est, in latissimum pathologiae campum quaquaversus excurrendi, sed unicum solummodo morbum, quo immediate cor afficitur, palpitationem nempe ejus hac vice pertractandi animus est, eapropter absque longioribus ambagibus ad memorati affectus plenioris discussionem properamus. Est itaque cordis palpitatio, quæ Græcis *παλπος τῆς καρδίας* dicitur, convulsivus musculi cordis motus, quo e sede sua depellitur & violentia quadam ad pectus adigitur a fluidi nervi copiosiori & celeriori influxu variis ex causis proficiscens.

§. II.

Differt hæc passio gradu, quandoque ita debilis est, ut non nisi ab ægro manus ad thoracem adpositione advertatur, interdum adeo intenditur tantaque vi pectus contunditur, ut circumstantium visu percipiatur & per notabile etiam loci intervallum exaudiri possit. Quin imo prostant exempla, ubi validiori palpitationis motu septum cordis carnosum est disruptum & costæ e sede sua dimotæ, luxatæ & fractæ fuerunt, qualia videri possunt apud *Harvejum Exercitat. Anatom. II. Georg. Horst. Obs. XIII. de morbis pectoris, Ferriacium V. de Part. morb. & Symp. XII.* & plures alios. Hoc in casu non intra cor solum hic convulsivus motus consistit, sed lætius etiam & in truncum arteriæ magnæ pervagatur, quare hoc concussio partes supra jacentes tremunt, extrorsum dimoventur ac vim patiuntur.

§. III.

Distinguenda palpitatio cordis est a motu ejus systolico enormiori ac validiori, qui in febribus & acutis pathematibus ut plurimum observatur. Facile vero ab invicem possunt discerni; in motu enim cordis systolico auctiori pulsus magnus est, vehemens, junctus cum celeritate, in palpitacione vero naturali similis emicat, quandoque etiam intermittit, in thorace tamen subsultus semper animadvertitur.

itur. Discerni quoque debet palpitatio essentialis seu idiopathica, ab accidentali seu symptomatice, siquidem non parum inter se, si utriusque indolem & naturam accuratius inspicias, quoad causas, durationis tempus & curationis effectum differreprehenduntur. Etenim essentialis palpitatio causa maxime residet in corde ejusque vasis proximis, malum quoque diutius durat, nec facile præstantissimis etiam medicamentis in usum vocatis cedit, sed plerumque ægros ad mortem usque comitatur. Symptomatice vero adfectibus spasmodicis adsociatur & nascitur ex primis viis, neque minus ex copioso & impuro circa cor stagnante ejusque fibrarum irritationem moliente sanguine, sique nervi præsertim pænis vagi & intercostalis adfecti sunt, unde hypochondriaci, hysterice & epilepsia detenti familiarissime hæc affectus corripitur. Malum quoque non longius durat nec continuo adfligit, sed cum paroxysmo primarii morbi ut plurimum cessat, eodem vero revertente, iterum denovo infestare solet. Præterea, si methodo convenienti tollatur principaliter adfligens morbus, ejusmodi palpitatio, tanquam symptoma, simul desinat necesse est.

§. IV.

Ad causas hujus affectus exponendas jam provolvimur. Cum enim ex superiori ejus definitione omnino manifestum sit, palpitationem cordis non nisi præternaturali & violenta ejus convulsione & e sede sua dimotione fieri, ostendamus jam necesse est, quænam sint illæ causæ, a quibus machina cordis ad motus ejusmodi convulsivos excitandos tantopere irritetur. Sicuti vero ad motum cordis naturalem, æquabilem & proportionatum omnino requiritur tum substantiæ ipsius cordis vigor, & vasorum proxime adjacentium integritas, tum etiam ductum ac succorum eos permeantium justa dispositio ac constitutio: ita si cor vel ei adnexa vasa vitio quadam laborant, si fluidi nervi concitatio ad cor sit influxus & sanguis a naturali sua

tem-

temperie deficiat & variis heterogeneis particulis & impuritatibus fequet, motum istum naturalem, æquabilem ac liberum vim pati ac perverti posse, in aprico positum est. Omnis itaque palpitationis causa vel in ipso machinæ cordis vitio residet vel in vasis proxime adjacentibus aut fluidi nervei influxu celeriori ac copiosiori, impuris ac intemperatis succis ad cor adfluentibus ejusque fibras ad præternaturalem motum convulsivum irritantibus & adigentibus quaerenda est.

¶ Quodsi igitur in ipsa cordis substantia vitium hæret, illudque a vulnere, calculis, vermibus, polyposis excrescentiis, concrecionibus steatomatosis vel cartilagineis aut aliis rebus ipsi in hærentibus vitium concepit & hac ratione vigorem suum naturalem amisit, palpitationes inde fuscitari enormiores experientia & observatione gravissimorum medicorum constat. Ita *Forestus Lib. XXII. Obs. I.* exemplum profert juvenis, qui a vulnere thoracis enormem sustinuit palpitationem. Imperator Maximilianus, II. per totam vitam suam frequenti admodum cordis palpitatione fuit affectus, in cujus corde post mortem dissecto inventi sunt tres lapilli quantitate pisorum, unus interim major altero colore rubigineo, uti id testatur *Burnetus in Thesaur. med. pract. Lib. III.* Similiter *Heurnius Obs. XXIX.* a tribus lapillis cordis septo inclusis gravem ejus palpitationem annotavit. *Henricus Meibomius idem confirmat in Discursu suo* quem de abscessuum internorum natura & constitutione conscripsit, ubi hæc verba extant: observatum sapius est, lapides fuisse circa cor concretos & ipse ego ante annos sex publice demonstravi materiam lapideam circa arteriam magnam ad cor fuisse concretam, quæ non parum ejus orificium obstruebat & proin sanguinis impediebat motum. Erat autem calculus ille tophaceus, similisque in pulmonibus & circa pulmones reperiebatur. Vermes

mes quoque in cordis ventriculo aut pericardio delitescen-
tes causam malo huic sapius dedisse; auctor est *Bonetus in*
Anat. Pract. Lib. II. S. VIII. cui & plures alii ibidem citati
pleno consensu adstipulantur. Nostra etiam sententia non
sine ratione *Olaus Borrichius in Actis Med. Hafniens. pag.*
173. aquam pericardis copiosius collectam in numerum cau-
salarum hujus affectionis refert, quod itidem facit; *Hollerius*
in schol. Cap. 39. Lib. 1. Carol. Piso de morb. a colluvie serosa
pag. 170. Tulpus in Obs. Med. Lib. IV. Cap. XX.

§. VI.

Frequentissime vero concreciones fibrosas ac membra-
naceas, quas polypos vocant medici, producere hoc malum
vel præsens augere & immedicabile reddere firmiter fumus
persuasi. Varia autem figura ac diversa magnitudine a fo-
lertioribus cadaverum humanorum dissectoribus fuerunt
deprehensi polyphi. *Joh. Cousin in Nov. asth. Hist. III.* re-
fert: se invenisse interdum polypos tantæ molis, ut corda
inde ad instar cordis bovis quadrati distenta fuerint. *conf.*
quoque Marcell. Malpigh. in Epist. de polypo cordis, item Petr.
Laurentius Snellius in Diss. Giessæ Hassor. habita de polypo cor-
dis §. 31. it. Schenck. in Observat. Lib. II. ubi refert ex *Garne-*
ro, quod in sacerdote quodam meditationibus sacris addi-
ctissimo, qui a teneris annis palpitatione cordis cum ætate
subinde increfcente laboraverat, observaverit excrefcentiam
carnosam in basi cordis intra caudicem aortæ atque arteriæ
pulmonariæ radicem enatam pondere uncie unius ac sex
drachmarum ac figura alterius quasi corculi. Steatomato-
sas vel cartilagineas circa cor vel in corde concreciones ac-
cusat *Meibomius loc. cit.*

§. VII.

Inter rarissimas palpitationis cordis causas, quæ in
cordis ambitu consistunt, referendi quoque sunt abscessus
experiantibus & cadaverum apertione id demonstrantibus.
Henicus Meibomius in Discursu de abscessuum internorum na-

ura & constitutione Membro. II. de abscessibus thoracis Aric. V. testatur, factis sectionibus eorum, qui palpitatione cordis divexati obierunt supremum diem, sæpe fuisse abscessus in corde interne & externe repertos. Ipse quoque sæpius post mortem ejusmodi subjectorum depræhendit magnam materiæ copiam in pericardio contentam & in quodam vivo post mortem dissecto vidit pericardium adeo distentum, ut vel duplo majus esset solito contento in illius cavitate liquore sanguineo, ipsum etiam cor erat externa sua substantia plane erosum, ut si diutius ibi forte mansisset materia, in ipsas cavitates cordis penetrasset.

S. IIX.

Neque ex numero causarum eximi debet valvularum cordis vitium & consumptio, cujus rei exemplum prostat in *Miscell. Natur. Curiosor. Dec. 1. A. 1. obs. 70.* ubi refertur de puero duodecim annorum qui post magnum haustum frigida in calore continuam cordis palpitationem per aliquot annos passus est & tandem phthisi ac hectica accedente vitam cum morte mutavit, quod aperto ejus cadavere cor stupendæ magnitudinis, plenum & extensum sanguine atro repertum fuerit, & in ortu arteriæ magnæ mediæ valvula lunaris usque ad substantiam arteriæ plane consumpta, illaque pars, ubi arteriæ adhærebat prorsus friabilis deprehensa fuerit. Neque etiam dissentit ratio, quod hic affectus a memorata causa queat produci. Sapienti enim naturæ consilio valvula semilunares ex parte inferiori, qua cor spectant, convexæ, superiori autem concavæ sunt fabricatæ, ut sanguis systaltico alterius auriculæ motu expulsus hæc valvulas commode diducere, orificia arteriarum succedere & ope harum valvularum in diastole cordis ad se accedentium humorum regurgitantium vim sustinere possent. Quodocunque igitur labe quadam infectæ vel corruptione prorsus detrita sunt hæc valvulae, functio earum, cui a natura alias præfunt, intercidit, sanguis vix e corde emissus in cor ad-

adhuc patulum statim resilit, hæcque regurgitatione illud ad tumultuariam motuum agitationem incitatur, ut adeo hæc ratione conceptu non admodum difficili gravis cordis palpitatione oboriatur. Et nulli sane dubitamus, quin, si frequentiores cadaverum hoc morbo defunctorum instituerentur dissectiones, uberioribus hæc de re observationibus confirmaremur. Et hæc omnia hæctenus prolata abunde ut opinor, nos informabunt de causis palpitationis cordis, quæ sedem in ipsa cordis substantia fixam tenent.

§. IX.

Progredimur jam ad alias causas palpitationis evolvendas, quæ vel in vasis cordi proximioribus vel ab eo intervallo quodam remotis consistunt, si nempe illa quodam conformationis vitio laborant aut nimium constricta, obturata vel taliter affecta sunt, ut propulsari vel jam propulsi e corde sanguinis liberior circulatio intercipiatur, atque adeo sanguis vi quadam ad cor repercutiatur, ibique tumultuari necesse habeat. Et huic optimo jure pertrahitur observatio illa *Thomæ Willisii*, quam communicat in *Pharmac. rationalis P. I. Sect. III. Cap. III.* Deprehendit namque in viro palpitationibus frequentissimis per vitam exposito sectione corporis post mortem administrata aortam arteriam in principio totam ossilem & latera ejus adeo compressa, ut per exiguam cavitatem relictam sanguinis dimidia pars vix potuerit affluere. Idem quoque hanc ipsam affectionem ab obstructione & infarctu arteriarum pulmonalium in alio notavit, in quo propterea dexter cordis ventriculus sanguine concreto tumidus ejusque lateris auricula in immensum aucta & extensa ac conformati eruoris plena apparuit. Pariter *Johannes Maria Lancisus* in *Tract. de moribus subitaneis Lib. II. Obs. V.* singulari communitat historiam palpitationis cordis cum sterni dolore, quæ originem habuit ex aneurismate arteriæ magnæ. conf. quoque *Georg. Baglivus Lib. I. de fibra morrice Cap. VI. pag. 303.*

§. X.

Non solummodo autem hic affectus a causis jam memoratis & in medium adductis producitur, sed attentata quoque experientia & ratio ipsa evincit, eundem sæpius a sola sanguinis abundantia prognasci atque foveri. Quodsi enim sanguis licet optimæ notæ sit, quantitatem proportionatam in corpore excedat, non modo, si præsertim a causis externis commoventibus verb. grat. a nimio motu corporis aut animi vel potus spirituosi ingurgitatione | turgentiam conceperit, facile vasa sanguifera expandit, cordisque sinus sua mole ita aggravat, ut illud plus æquo distentum ad tumultuarios istos palpitatorios motus subeundos incitetur. Idem quoque non raro accidere observamus illis, qui sanguinis detractionibus solennibus adfueri eisdem justo tempore non repetunt, sed neglectui habent. Quantam cordis palpitationem non infrequenter sexus sequior incurrat, si menses antea rite & copiose prodeuntes paulo post temporis consueti non sint observantes & aliquandiu remiserint, optime norunt, qui in solidioris præseos exercitio diligenter versantur. Hæc qui secum exactius ruminatur, facile rationem dare poterit, quare palpitationi cordis obnoxii post mortem cultro anatomico subjecti corda ampla & ad majorem dilatationem inidonea exhibeant.

§. XI.

Præter sanguinis abundantiam inter causas hujus affectus quoque connumeranda est ejus cacochymia & impuritas. Etenim quando sanguis a naturali sua temperie recessit & variarum particularum heterogenearum intermixture lentorem ac spissitudinem contraxit, facile hinc inde in vasis stagnat & aliquid mucaginis ac lentoris sui internis venarum ac arteriarum parietibus adponit, ut adeo obstructions hoc modo producantur & sanguinis circulus valde inæqualis reddatur. Quodsi igitur sanguis impurior & crassior per vasa obstructa transire non valens stagnationem

nem subit & forte impetu spasmodum ad superiora & maxime cor repellitur, non modo ibi horrendas præcordiorum anxietates, sed & sæpissime ingentes motus palpitationis cordis suscitatur. Et has palpitationis causas scorbutici, cachectici, hypochondriaci & alii spasmodicis affectibus detenti ut plurimum accusare debent. Per uteri consensum in mulieribus sanguine copioso & impuro scatenibus frequenter cordis palpitationem oboriri, quotidiana testatur experientia tunc temporis potissimum, ubi propter mensum retentionem genus nervosum irritatur & sanguis per spasmos ad cordis thalamos pellitur. Non autem solummodo a nimia sanguinis abundantia & impuritate fovetur hæc passio, sed frequentius etiam ab ejusdem defectu oboritur: siquidem post magnas hæmorrhagias v. g. in abortu, item puerperio & nimio mensum fluxu palpitationes enormiores non semel observavimus, non alia vero ex causa id ipsum fieri existimamus quam, quod exhausto plurimam partem latice vitali & viribus fractis genus nervosum adeo imbecillum fiat & debilitetur, ut ex levi postea causa, animi affectu præsertim terrore & ira, externo frigore, cruditate ventriculi & flatibus inclusis spasmodice partibus nerveis constrictis congestio fiat ad cor, sed maxime omnium hisce causis irritati præcordiales nervi, facile admodum & promte repetant consuetas convulsivas suas tractiones.

§. XII.

Perlustratis igitur iis causis quæ proxime & immediate morbum hunc fovent & sedem suam maxime in corde ipso vel vasis vicinis habent, progredimur jam ad causas magis remotas, externas & occasionales, quæ hujus mali productioni mirum velificantur, illudque interdum in sanissimis corporibus inducendi facultate pollent. Inter has vero primo referimus aërem frigore vel calore vel vaporibus deleteriis distemperatum, siquidem frigus sanguinem

incrassandi & ab extremis partibus corporis ad interiora pellendi potentiam habet & facile hoc modo in dispositis facta congestione circa præcordia hoc malum proritari potest; calor vero excessivus sanguinem nimis rarefaciendo & in orgasmum deducendo vasa pulmonalia præternaturaliter expandit, ut ita propulsioni sanguinis debita vacare nequeant, quo fit, ut itidem nimia in copia ibi congeratur & ad convulsivum palpitatorium motum cor impellatur. Eodem prorsus modo operantur tetri vapores ad respirationis organon immitti, unde a fumo antimoniali in pulmones suscepto ingentem palpitationem cordis obortari observavit. *Godofr. Schulz. in Tract. de Natura Timæ. Bozard. Cap. V.*

§. XIII.

Deinceps in causarum harum classem jure meritissimo referendi sunt cibi flatulenti vel aromatici calidiores, venena & drastica purgantia, affectus animi graviore in primis vero terror, amplexus venerei ferventiores, res odorem suavem vel foetidum spirantes, motus & exercitationes nimia & quæcunque genus nervosum concitatius movendi & sanguinem ad præcordia congerendi vi pollent. Hæc enim omnia in dispositis & cum primis iis subjectis, quibus hæc passio alias fuit familiaris, facillime hunc affectum suscitare possunt, uti id experientia clarissimorum medicorum & ipsa ratione comprobari potest. Etenim quod cibos flatulentos attinet, testatur *Malpighius* de se ipso in *Epistola ad Bozellum*: se ab adsuntis leguminibus palpitationes per sæpe molestissimas fuisse expertum. Neque ratio hujus phœnomeni est difficilis, a leguminosis enim istiusmodi & oleraceis alimentis lentor mucosus in ventriculo & intestinis relinquitur, qui postmodum in vapores resolutus abdomen distendit, extenso vero hoc modo a flatibus abdomine liberior sanguinis circulus præpeditur & ingens sanguinis ad præcordia fit adfluxus & congestio, Quod vero etiam a

calidioribus & aromatibus supra modum conditis cibis accendi queat hic affectus, quale exemplum proffat in *Ephemerid. Nat. Curios. Dec. 1. A. III. obs. 134.* id nostra sententia fieri putamus a nimia sanguinis, quam concitant ejusmodi calidiora, commotione atque rarefactione. De venenis & purgantibus drastis, quod inter dirissima symptomata non leves plerumque producant cordis palpitationes, non est quod multis verbis differamus, cum in vulgus notus sit eorum effectus & quotidiana tristes experientia id subinde adprobet, hanc suam autem operationem nullo alio modo exerunt, quam spastica nervorum & nervosarum ventriculi tunicarum commotione, qua sanguinis circulus & motuum vitalium oeconomia turbatur ac pervertitur.

§. XIV.

Si quid aliud vero, certe terror hunc affectum in sanis hominibus provocat, hinc qui alias adfueti sunt huic malo, ex subito & vehementi terrore facillime palpitationem sibi contrahunt. Quippe in terrore externus corporis habitus fit constrictior & sanguis cum impetu ruit ad cor & pulmones, causaturque ibi mole sua premente anxietatem intensam, spirandi angustiam, pulsus debilitatem & frequentiam & quoniam ab onere hoc sese expedire vult natura, spiritus maximo impetu in cordis musculos influunt & convulsivum motum cordis sive palpitationem producant. Porro & a veneris ardentiori exercitio malum hoc recrudescere non ita pridem confirmatum vidimus in viro quodam palpitationi cordis alias obnoxio, qui ab alacri in veneris castris proelio semper in paroxysmum denuo incidit. Denique quod a forti odore accendi possit hæc passio, exemplo sunt feminae hystericae, quæ delicatioris & sensibilibus constitutionis nervos habent, ubi non semel, sed pluries observatum, a solo moschi vel zibethi odore paroxysmum hystericum una cum ingentibus cordis palpitationibus fuisse concitatum. Sic constat nobis de femina tene-

rio-

rioris paulo constitutionis, quæ a medicamentis, quorum compositionem chamomilla vulgaris ingrediebatur, statim horrendas passiones spasticas cum magno cordis palpitatorio motu experta est, imo quandoque a solo odore nares modice tantum feriente male habuit. Simili modo ex naturali quadam vel adscititia certæ rei aversatione hunc affectum in dispositis produci posse, non novum est. Neque etiam facile quispiam dubitabit, motus & exercitationes corporis vehementiores maximam vim habere in consuetis hanc tumultuariam cordis exagitationem inferendi.

§. XV.

Cum itaque usque huc satis dilucide exposuerimus, quæ ad causarum tam internarum, quam externarum hujus affectus qualemcunque notitiam generaliter facere videbatur, paucis jam ostendamus necesse est, quibus ex signis dijudicandum sit, a quam præcipue causa interna in hoc vel illo ægro palpitatio cordis foveatur. Quum enim plures hujus affectus dentur causæ & alius hoc corripiatur a calculis vel vermibus cordis substantiæ inhærentibus, alius a polyposis in ventriculis cordis & vasorum proximorum lateribus concrementis, rursus alius a plethora vel cacochymia & sic porro: multum profecto interest, ut medicus ex certis signis de hujus vel illius causæ præsentia informetur. Hac enim ratione non modo facile symptomatum compliatorum rationem & methodum curandi ad causæ everfionem directam inveniet, sed etiam de eventu morbi certum ac minime fallax formabit judicium.

§. XVI.

Non melior autem ad veram causarum morbi alicujus cognitionem perveniendi datur via, ac si quis ad certa atque ex causæ peculiari natura & indole necessario proceduntia phænomena probe attendat, hæc enim pro diversitate causæ omnino variare nonnihil debent. Nimirum, ut mentem nostram paulo clarius explicemus, est nostra sententia

tentia a causis diversis v. g. calculis, vermibus, polypis, nimitate vel impuritate sanguinis & quæ sunt aliæ supra commemoratæ eundem quidem affectum palpatorium cordis posse produci, sed non eodem modo & prorsus simili symptomatum decursu, ut adeo alia phænomena se exerant in palpitatione cordis, quæ originem debet polypis, alia vero in ea, quæ fit a sanguinis statu cacochymico & sic deinceps. Ex hac igitur phænomenorum diversitate signa causarum latentium palpitationis cordis indubia erui debere volumus.

§. XVII.

Quodsi ergo polypus causa palpitationis existit, is sequentibus maxime notis deprehenditur: a motu corporis validiori, a scararum adscensione, vel ubi levissime etiam sanguis commoveretur, protinus palpitatio cordis invalescit, fit ingens circa præcordia anxietas cum pulsu debili & inæquali, quandoque etiam plane intermittente, spiritus adest difficultas, ut suffocationis metum ægri incurrant, interdum deliquium animi accedit. Præterea morbus diutius perseverat, nec ullis medicamentis cedit. Hisce sane signis concurrentibus de polypi præsentia nequaquam est dubitandum, imprimis si pulsus inæqualitas observetur. Etenim si polypus ventriculos cordis obsidet, pro vario suo situ nunc plus, nunc minus sanguinis transmittit, hinc pro majori minorive sanguinis copia pulsus quoque nunc fortis, nunc debilis aut obscurus editur. Quod vero quandoque plane intermittat, id accidere existimamus, si quando polypus a loco suo avulsus libere in cordis ventriculo alterutro fluctuet & hinc forte una cum sanguine in vas sanguiferum parvulum propellatur, firmiterque in illud adigatur, ita ut plane ocludatur & hac ratione sanguinis transfluxio impediat tamdiu, donec repagulum istud iterum solvatur.

§. XVIII.

Si a vermibus in corde hospitantibus, quod quidem

C

ra-

rarissime contingit, malum hoc producitur, tunc eadem fe-
re, quæ polypum manifestare diximus, signa attendenda.
Quandocunque autem præter allegata hæc signa rosiones
quædam in corde observantur, & pallore facies defœdata
apparet, majori certitudine eorum præsentiam judicare li-
cet. Ea vero cordis palpitatione, quæ ab humorum prava
constitutione proficiscitur, ex nutritione depravata, habi-
tu corporis segniori, laxo & subrumido, colore faciei livi-
do & flavescente aliisque sanguinis & humorum dyscrasie
signis optime dignoscitur.

§. XIX.

Deinceps si a nimia sanguinis abundantia ejusque tur-
gescencia originem noster hic affectus habet, tunc ille di-
gnoscendus maxime est, ex vehementi arteriarum pulsatio-
ne & venarum faciei protuberantia, oculorum item tumore,
nec non oscitationibus, membrorum gravitate, respirationis
post adscensum locorum acclivium quadam difficultate.
Tandem quæ a calculis vel aliis rebus solidis cordi inhæ-
rentibus, itemque a quodam structuræ cordis vel vasorum
adjacentium vitio seu ab abscessu interno cordis, concreti-
onibus steatomatosis, imo cartilagineis vel lapideis profici-
scitur palpitatione, uti rarissime homines adfligit, ita difficil-
lime cognoscitur, neque facile medicorum quispiam erit,
qui tale quid in vivis ex certis signis ausit pronuntiare.

§. XX.

Ad prognosin hujus affectus quod attinet, cum, qua-
cunque demum a causa oriatur, periculi non expertem pro-
nuntiamus, si præsertim negligatur & parvi habeatur. Quan-
doquidem observationibus practicis id contestantibus inter-
dum inopinata syncope & præcipiti apoplexia subitum vi-
tæ finem facit, vel cachexiæ, hydropi, lentæ rabi, phthisi
aliisque morbis funestis occasionem præbet. Indicia vero
palpitationis periculosa & cum metu subitæ mortis juncta,
sunt potissimum hæc: si palpitatione fuerit frequens, si ma-
gna,

gna, si cum anhelitu, animi deliquis, omnis generis inæqualitatum pulsus & si æger congrua vitæ ratione minime utatur. Verosimile est, *Galenum* his admonitum indicis *Antipatro*, cujus sæpius mentionem in scriptis suis injicit, improvisam, qua postea periit, mortem prædixisse. Etenim si hæc symptomata magna ex parte simul conspiraverint, significatur utique, magnum dari vitium in corde aut proximis vasis, unde accedente aliqua causa procatartica nullo labore motus ipsius cordis & sanguinis ex tempore lethaliter sistitur.

§. XXI.

Singularis est observatio, qua edocemur, nonnullos gravi cordis palpitatione detentos ab eadem naturæ beneficio fuisse liberatos vel solutione materiæ peccantis per urinam vel decubitu ejusdem ad aliam corporis partem minus nobilem. Ita *Lancisius Lib. I. Cap. XIX. pag. 59. de mortibus subitaneis* hanc in rem scribit: *multos novimus, qui a recurrentibus palpitationibus evacuada copia stranguriose urine penitus liberati fuerunt* & exempli loco adducit *Illustrissimum Præsulem Bonaventuram*. Et paulo post allegata verba hæc ita pergit: *multos iidem vidimus, quos pravus ad podicem decubitus vel gravis podagra a lethali cordis palpitatione vindicarunt.* conf. *Heur. Meibomius in Discursu de abscessuum internorum natura & constitutione Membro. II. de abscessibus thoracis Artic. V.*

§. XXII.

Curatio hujus affectus, si is diutius jam duravit & in habitum ac consuetudinem degeneravit, ita ut a levissima causa subinde recurrat & priora vestigia legat, non tam expedita ac facilis est, uti quidem vulgo putatur, siquæ a causa fovetur, quæ medicamentis subigi nullo modo potest, omnem plane medentium intentionem & præstantissimorum alias remediorum operationem eludit. Tenendum enim hoc ceu verissimum adsertum est, quod in omnibus

bus morbis spasmodicis & convulsivis, si eorum radices in tempore non evellantur ac præscindantur, facillime partes solida: dispositionem acquirant ad motus inordinatos frequentius reiterandos. Sub tali vero morbi indole ac habitudine quam difficile sit, aliquid memorabile & laude dignum efficere causamque morbi tollere, ac cumprimis dispositionem illam partium solidarum corrigere & subvertre, ii optime norunt, qui in artis salutaris exercitio crebrius versantur. Quid igitur in palpitatione ab ipsius cordis vitio, vel a calculis, vermibus, polypis aut ejus generis aliis rebus intus latentibus, vel ab arteria aorta aut pulmonaria male conformatis originem suam ducente medicorum opera valeat, is optime judicabit, qui causarum harum magnitudinem & medicamentorum pro earum expugnatione insufficientiam ac imparitatem sana mente considerabit.

§. XXIII.

Potissimum vero momentum in hoc affectu curando huc redit, ut, qui sanitati ægrorum præfectus est medicus, intempore ejus causis, antequam altiores radices egerint & fedem fixam habuerint, avertendis & in prima quasi herba suffocandis omni studio invigilet. Uti enim in omnibus morbis, ita maxime in hoc malo aurea illa *Ovidii* admonitio probe attendenda, qua medicos instruit de tempore auxilii ferendi maxime opportuno, dum canit,;

Principiis obsta, sero medicina paratur
Cum mala per longas invaluere moras.

Idem quoque innuit sagacissimus ille *Poeta Adarcell. Palingenius* qui in *Zodiaco Vitæ Libr. V.* ita fatetur.

- - non tu medicamina differ,

Sed cito curam adhibe, tenuis dum morbus adhuc non

Ad-

Adsumsit vires, nec inest penetralibus hostis.
 Ignis ab exigua nascens extinguitur unda:
 Sed postquam crevit, volitantque ad sidera flammæ
 Vix putei, fontes, fluvii succurrere possunt,
 Ergo festina morbi subvertere causam.

Hicce maxime salutaribus monitis si aures præbeant ægri & medicos in principio statim advocent, qui cum ratione morbi hujus præcautionem suscipiunt, non plane de exoptata valetudinis pristinae redintegratione erit desperandum.

§. XXIV.

Præcipua vero medici intentio in hoc affectu curando esse debet, ut non modo ipso in paroxysmo genus nervosum a variis causis irritatum blande demulceat & sanguinis stasim circa cor & pulmones discutiat, sed etiam extra paroxysmum quavis arte annitatur, ut causæ illæ, quæ fluidum nerveum concitant & fibras cordis ad motum istum tumultuarium provocant, cito & efficaciter removeantur. Hæ nempe potissimum sunt indicationes, quibus si cum ratione & prudentia satisfacere contendit medicus, malum, si non radicitus extirpat, tamen plurimum mitigabit. Omne vero curationis momentum in eo præcipue versatur, ut causis mali rite perspectis ac cognitis in earum subversionem omnem moveamus lapidem, his enim expugnatis successive pristinum fibræ cordis robur accedet & sanguis in liberiores motum & ordinem redibit.

§. XXV.

Ad sedandum autem convulsivum in paroxysmo cordis motum & sanguinem eo inclinatum discutiendum nihil convenientius & salutaris est, quam antispasmodica, quæ blando sulphure vaporoso pollent, illico in usum vocare. Faciunt huc in primis aqua liliorum convallium bene præparata leniterque spirituosæ, item aqua melissæ Turcicæ &

qui facile omnibus palmam præripit Liqueor anodynus mineralis *Excellentissimi Dn. Præsidis* cum spiritus cornu cervi vinosi & tincturæ antimonii acris anatica proportione mixtus, cui pauxillum olei de cedro admisceri potest. Per intervalla quoque sumi poterit pulvis antispasmodicus ex antimonio diaphoretico, testis ovorum præparatis, nitro, cinabari & castoreo compositus, a quo non parum levaminis in paroxysmo expectandum. Neque hoc in casu externorum usus spernendus, siquidem experientia constat, sacculos & fofus ex speciebus discutientibus & balsamicis v.g. ex camphora, croco, mentha, melissa, floribus chamomillæ vulgaris, millefolii summitatibus & hujus generis aliis paratos & cum vino generoso vel aquis superius laudatis imbutos egregie cor reficere & motus illius inconditos ac inordinatos optime moderari. Spectat huc quoque Balsamum Vitæ *Magnifici Dn. Præsidis* chartæ, bibulæ vel linteæ duplicato superfusum & scrôbiculo cordis impositum. *Forestus* melissam viridem cum borragine calefactam & cum aqua rosocea & momento aceti admotam laudare satis nescit. *Hieronymus Mercurialis* doctissimus sui ævi medicus testatur de Maximiliano. II. Imperatore, qui ultra viginti annos hoc malo vexabatur, eum summopere levatum fuisse theriaca, mithridatio & vino odorato atque balneis extrinsecus adhibitis. Non minorem etiam laudem merentur hunc in finem admota naribus ac temporum regioni balsama & liquores volatiles ac spirituosi; Ipsa quoque foetida ex castoreo, asa foetida, pennis uftis & similibus multis ægris, præsertim feminis hysteris, plurimum levaminis hoc in casu adferunt exterius usurpata. Cavendum vero quam maxime est, ne vaporosa & fortiora narcotica, qualia sunt opiata, præsertim minus correctâ, in hoc affectu consopiendo interne adhibeamus, quippe quæ, & cum primis, si offerantur his corporibus, quorum vires ab enormioribus hæmorrhagiis penitus fere prostratæ sunt, potius damnum inferunt

& malum deterius reddunt, tantum abest, ut solamini vel juvaminis sint adflictis.

§. XXVI.

Sedato morbi paroxysmo unicus exquisitæ curationis cardo in eo versatur, ut ablationi causarum, a quibus malum hoc fovetur, impigre invigilemus; his enim prudenter remotis effectus ille palpitatorius longe molestissimus sponte sua paulatim definit. Pro causarum vero differenti indole cura etiam diversa instituenda est, si cum ratione mederi & malum mitigare vel prorsus auferre contendimus.

§. XXVII.

Quapropter si fomes mali in abundantia sanguinis nimia vel ejus turgescencia residet, nullum consentientibus & veteribus & recentioribus medicis ipsaque recta ratione adstipulante convenientius datur remedium, quam si decenti methodo sanguis detrahatur & a partibus superioribus & præcordiis revellatur. Venæ sectio sane & sanguinis quacunque arte imminutio hoc in casu est opportunissima & solamen adfert egregium ac juvamentum non mediocre. Hinc *Galenus Lib. V. de locis affectis Cap. II.* adfirmare non dubitat: omnes palpitatione cordis laborantes venæ sectione & alimentis ac medicamentis attenuantibus curatos ac liberatos. Consentient hac in re etiam *Antonius ab Alzomari Cap. XLV. Capivaccius Lib. II. Pract. Cap. VIII. Viator Trincavellius in Prælectionibus de Compositione medicamentorum atque morbis particularibus Cap. de palpitatione cordis.* Inter recentiores medicos maxime eos, qui rationali & nude mechanicæ medicinæ addicti sunt, hoc remedii genus tanto magis commendatur, quanto illustrior exinde effectus ob evidentem suam operationem perspicitur. Etenim detracto per venæ sectionem sanguine copiosiori majus spatium se dilatandi ac constringendi acquirunt vasa sanguifera, qua ratione sit, ut liberiori cursu sanguis tunc per corporis canales possit circumferri, nec facile circa præcordia sub-

subsistat, stagnationem subeat & productioni hujus tumultuarii cordis motus causam præbeat. Largior vero sanguinis quantitas exhaurienda est & ad minimum unice sex vel octo unica vice demenda & quo præcaveatur malum, reuteranda quovis semestri circa æquinoctium vernale & autumnale est venæ sectio. Et quamvis nulla plenitudo insignis adsit, venæ sectio tamen nihilominus convenit, semper enim revulsione cavendum, ne humores ad cor jam debilitatum copiosius adfluant. Qui vero a venæ sectione ex concepto quodam fastidio abhorrent, nec ulla ratione ad ejus usum possunt perducī, illis loco hujus cucurbitule sradendæ, quæ quovis trimestri adponi debent brachiis & pedibus, commendanda identidem est inedia & tenuior victus ratio, infusa quoque theiformia ex herbis purgantibus ac discutientibus v. g. herba veronicæ, millefolbetonicæ cum glyzyrchiza sæpius ordinanda, ut sanguis dilutior, temperatior atque ad circulationem promptior reddatur.

§. XXIIII.

Quodsi vero hic affectus a cacochymica sanguinis constitutione & humoribus lentis, crassis, viscidis, falsis, viscerum itemque infarctū atque obstructione originem suam habeat, tunc præter venæ sectionem medicamenta leniter evacuantia, absorbentia, incidentia, aperientia, sanguinem depurantia, ut & tonica ac vividiorem motum universæ massæ humorum conciliantia opem ferunt præstantissimam, si tamdiu continuentur, donec natura hoc motales pristinam integritatem recuperarint. Hunc in finem generaliter commendari merentur ex evacuantibus pilulæ balsamicæ laxativæ ad methodum Becherianarum ex herbarum amararum & radicum purgantium extractis a. g. ex extract. absinthii, cardui benedicti, centaurii minoris, millefolii, rhabarbari, hellebori nigri, itemque ex balsamis, gam-

gummatibus resinosis & pulveribus confortantibus parata: Hæ enim non modo bilis balsamum excitant & restitunt, sed & simul intestinorum robur ac peristalticum motum secundant ac humores noxios leniter & absque ulla torminosa molestia educunt. Ex absorbentibus huc possunt pertrahi pulveres contemperantes & acidum destruentes, inter quos maxime commendari meretur pulvis absorbens *Gl. Wedelii* cum aliquot guttis Essentiæ Castorei mixtus. Ubi vero acrimonia humorum biliosa oneri est & spasmus intensus urgent, admisceri his pulveribus commode possunt nitri & cinnabaris aliquot grana. Mirum enim est, ut nitrum & cinnabaris spasmos, qui in hoc morbo urgent, deliniant. Ex aperientibus & sanguinem purificantibus, quorum usus hic eximius est, non satis dilaudari potest, decoctum ex rad. chinæ, cichorii, sarsaparillæ, scorzonæræ, lapathi acuti cum passulis minoribus, quod loco omnium reliquorum alias magnis encomiis decantatorum medicamentorum, quæ sanguinis depurationi dicata sunt, esse poterit. Quadrant huc quoque infusa ex herba agrimonix, fumarix, scordii, betonicæ & aliis ejusmodi concinnata. Hisce vero omnibus per longum temporis spatium debito ordine, ac modo frustra adhibitis exoptatissimum auxilium, si vires ægri ferunt, ex thermarum Carolinarum & hujus generis aliarum decenti usu sperandum est, quippe quarum virtus in viscerum infarctu tollendo & obstructione referenda plane admirabilis est, sale enim suo alcalino, quo pollent, coagulatos humores optime resolvunt ac dissipant & hoc modo liberiores sanguini per viscera abdominis conciliant transitum.

§. XXIX.

Quando palpitatio cordis originem & causam habet in feminis ex retentione mensium, in viris vero ex hæmorrh.

D

rho.

rhoïdum suppressione & sanguis regurgitans ad superiora cordis thalamos petit, ibique vim suam exerit, tunc præter venæ sectionem & balsamica evacuantia, absorbentia, bezoardica & decocta temperantia creberrimæ partium inferiorum frictiones, pediluvia quoque & infusus in balneum aquæ dulcis suadenda, non neglectis in feminis lenioribus emmenagogis, si ætatis ratio permittit, in viris vero hæmorrhoides blande allicientibus. Cavendum vero quam maxime est, ne feminis hysteris, quæ ob uteri constitutionem morbosam hanc passionem sæpissime experiuntur, suaveolentia vel alia medicamenta, a quibus nauseam conceperunt, improvide propinemus, eo quod talia interne vel etiam externe tantum adhibita, confestim uteri suffocationem, uti loqui amant auctores, vehementem & ex consequenti palpitationem cordis majorem introducant. Dulcia quoque hoc in casu dare non oportet, sed potius amara atque castorina, utpote quæ utero satis amica.

§. XXX.

In palpitatione cordis a flatibus sanguifera vasa corque ipsum exagitantibus & dilatantibus acrimoniam & motum humorum temperantia, blande incidentia & speciatim salia fixa & nitrosa, clysteres quoque carminativi, sanguinis missio plurimum opis adferunt. Quandoque etiam hoc in casu ipsa opiata, si dolor atrox simul intensissime urget, sed rite preparata & correctæ in refractori dosi admitti possunt. Cavendum vero maxime tunc est a nimio volatili-um, imprimis aromaticorum usu, hæc enim humores tenaces ac viscidos in subtiles halitus resolvendo, copiosorem potius flatuum proventum ac ipsum adeo malum augent & novorum tumultuum in corpore causam præbent. In ea vero cordis palpitatione, quæ originem suam duxit a nimia sanguinis profusione & virium ingenti lap-
su,

su, ea remedia, quæ sanguinem ingenerant, quæ vires restaurant, insimulque genus nervosum corroborant, primariam curationis absolvunt partem.

§. XXXI.

Si causa hæret in corde ipso, raro hic affectus perfectam curationem admittit. Ut enim excrecentiæ ejus, ruptæque vel exesæ valvulæ, abscessus, calculosæ, steatomatosæ vel cartilagineæ concreciones & vitia similia cognosci certo nequeunt, sic etiam artis operam plane eludunt, quia medicamentorum vires his tollendis non sufficiunt & cor vel pericardium, si abscessus in culpa est, non patitur, ut ita temere, inconsulto & citra certam loci affecti cognitionem instituamus sectionem. Quodsi igitur hoc facere non licet, ubi abscessus adest & materia fluida intus continetur, tanto minus id licebit, vbi concrementum aliquod durum circa cor aut in corde consistit, nec etiam, quando steatomatosæ, imo cartilagineæ vel lapideæ adsunt concreciones, uti rectissime sentit *Henr. Meibomius* loco sæpius jam citato.

§. XXXII.

Concreciones polyposæ, uti difficulter judicantur, antequam perfectæ fuerint, ita vix vel plane non sanationem recipiunt. In principio quidem, ubi magis adhuc ex sanguinis grumis invicem coactis, quam membranaceis & carneis fibris constat polypus, spes aliqua curationis residet in decenti thermarum Carolinarum potu, quæ sale suo abstersivo alcalino concretos humores dissolvendi ac potenter dissipandi efficaciam possident non contemnendam. Ceterum in casu desperato & ubi ex firmissimis fibris compactus polypus nulla ratione extirpari potest, prospiciendum potius est, ut conven-

nienti diætæ & medicamentis attenuantibus & fluxilitatem humorum conciliantibus mali ferocia levetur & ulterius polyphi incrementum præcaveatur. Succurrendum quoque interdum est venarum incisionibus, ut sanguinis aliqua parte, quæ oneri est, demta, reliqua eo liberiori cursu per vasa circulari possit. Demum quando vermium adest suspicio, tunc præter memorata remedia cacochymicæ humorum dicata, in usum vocanda sunt anthelmintica, qualia sunt succi herbarum amararum, mercurialia, tanacetum & ex eo parata medicamenta. Tandem si a venenis causticis vel drasticis purgantibus adsumtis passio hæc fuerit exorta, tunc pro horum varietate convenientia remedia præscribenda dandaque inprimis opera, ut venenum per vias idoneas maturius expellatur ejusque spicula obtundantur.

§. XXXIII.

Quoniam vero nullum præsidium adeo generosum est, ut aliquid boni efficere possit, nisi victus ratio debita & exacta accedat, hinc ante omnia, injungendum ægris est, ut diætam accuratiorem observent & ab eadem nullo modo deflectant. Diætæ vero summa in eo consistit, ut ejusmodi gravi & molesto affectu, a quacunque demum causa proficiscatur, detenti temperantiam in cibo sibi commendatissimam habeant, interdum quoque inedia corpus exerceant & loco victus carnosum feligant herbacea fercula, quæ præsertim ineunte vere ex herbulis blandis & tenerioribus v. g. ex spinachia, chærefolio, nummularia, chelidonio minori, bellide minori, petroselino, asparago & aliis ejusmodi parari queunt. In horum locum interdum quoque substitui possunt juscula gallinarum juniorum cum radicibus temperantibus, quales sunt rad. chinæ, scorzonere, cichorii aliæque decocta & sæpius usurpata.

ta. Hæc enim omnia succum præbent naturæ amicum, nec venas sanguine adeo onerant & expandunt & quod maximum est, obstructioni & viscerum infarctui simul dicata sunt. Potum quod attinet, is quidem poterit esse paulo copiosior, neutiquam vero ex vino calidiori, multo minus spiritu vini vel aliis liquoribus spirituosis constare debet. Præstat potius pro potu ordinario feligere cerevisiam dilutiorem, bene defecatam & caput non offendentem vel gravantem, qualis est in hoc maxime districtu famigeratissima Lebiginensis, in defectu vero cerevisiæ bonæ & naturæ corporis nostri amicæ optime substituitur aqua ex radicibus temperatis decocta. Præterea aër feligendus purus, temperatus ac serenus,isque quodammodo intemperatus effluviis suaveolentibus cujusque naturæ gratis corrigendus. Cum primis verò cavendum ab animi affectibus, maximeque ab ira atque terrore, ut & a voluptatibus venereis, utpote hæres ex sua natura hunc affectum in scenam producere valent. Postremo opera danda est, ut excretionēs corporis bene respondeant, alvus semper officio suo fungatur, & transpiratio liberior conservetur. Hisce salutaribus diætæ præceptis si aures dent ægri, eaque diligenter observent, non dubium est fore, ut a molestissimo hoc malo interpositis aptis medicamentis si non prorsus liberentur, multum tamen levaminis inde sint percepturi.

F I N I S.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

F. N. I. S.

Ma 1683

ULB Halle 3
004 582 233

f
5b.

Rest. / Schen
Jan. 26

16.

Q. D. B. V.
DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE

PALPITATIONE CORDIS,

QVAM
GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU,
PRÆSIDE,
DN. FRIDERICO HOFFMANNO,
ACADEMIÆ h. t. PRO-RECTORE MAGNIFICO,
ET ORDINIS MEDICI DECANO,
PRO DOCTORIS GRADU,

in arte salutari obtinendo,

Placido Philiatorum Examine
submitter,

AUCTOR,
CHRISTIANUS GOTTLOB Steudner/
GRYPHORINO-SILES.

Die Maji a. c. M DCC XIX.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis IOH. CHRISTIANI ZAHNII, Acad. Typogr.

